

ИСТОРИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА НАКАЗАТЕЛНОПРАВНАТА ТЕРМИНОЛОГИЯ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК¹

ДЕЯН ДРАГАНОВ (БЪЛГАРИЯ)

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

d.draganov@ibl.bas.bg

Настоящото изследване проследява историческото развитие на наказателно-правната терминология, като откроява пет основни периода – средновековен, османски, новобългарски, социалистически и съвременен. Привеждат се примери от стари юридически текстове, от които се извличат термините, означаващи интересувашите ни понятия.

Ключови думи: терминология; наказателно право; история на терминологията

HISTORICAL DEVELOPMENT OF CRIMINAL LAW TERMINOLOGY IN BULGARIAN

DEYAN DRAGANOV (BULGARIA)

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

d.draganov@ibl.bas.bg

The present study traces the historical development of criminal law terminology, identifying five main periods: medieval, Ottoman, early Bulgarian, socialist, and modern. The analysis draws on old legal texts, from which the relevant terms are extracted.

Keywords: terminology; criminal law; history of terminology

Престъпността съществува от момента, в който се зараждат най-примитивните социални отношения в човешката общност. От този момент започват да се формират критериите за това кое е редно да се прави и кое не е. Зараждат се ценностите, представите за справедливост, санкциите, които се

© ДЕЯН ДРАГАНОВ, 2026 / © DEYAN DRAGANOV, 2026

Тази статия в списание „Български език“ е с отворен достъп и се публикува под международния публичен лиценз Creative Commons Attribution 4.0 International (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0). /

This open access article of journal “Balgarski ezik” (“Bulgarian Language”) is published under the terms of Creative Commons Attribution 4.0 International Public License (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0).

налагат за извършването на непозволени деяния, като те с времето еволюират. Формулират се правни норми, които утвърждават термини, чийто езиков облик се променя в различните езици и в различните етапи от развитието на даден език, но по същество ядрото на понятието, означено от всеки от тях, остава непроменено във времето; променят се само санкциите за деянията и съдопроизводствените правила. Създават се и нови термини в контекста на нововъзникващи наказателноправни отрасли.

Когато говорим за историческото развитие на наказателноправната терминология, имаме предвид по-скоро тенденциите, свързани с трайното формиране на понятията, които термините означават, отколкото устойчивостта на езиковата форма, чрез която са изразени. Затова тук ще разгледаме термини, които в науката за историята на българската държава и право означават понятия, водещи своето историческо начало назад във времето, но останали трайна част от съвременната наказателноправна терминология. Свързани с тематиката на изследването заглавия са юридическите научни трудове на Димитър Токушев, Фани Милкова и Михаил Андреев (Токушев/ Tokushev 2008; Токушев/ Tokushev 2009; Токушев/ Tokushev 2019; Андреев, Милкова/ Andreev, Milkova 1993), както и лингвистичните изследвания на Мариана Цибранска-Костова (Цибранска-Костова/ Tsibranska-Kostova 2015; Цибранска-Костова/ Tsibranska-Kostova 2021).

В исторически контекст корените на наказателноправната терминология, свързана с българското право, търсим в актовете, които са били използвани от държавните органи от самото създаване на българската държава. Тъй като правоприлагане съществува и в историческите етапи, през които българска държавност не е съществувала, но е имало българско население, което е извършвало свое правоприлагане, макар и под чужда власт и обусловено от чужд държавен строй, в периодизацията ще включим и тези исторически периоди. Условно ще разделим развитието на наказателноправната терминологията според следната примерна периодизация, съставена изцяло за нуждите на настоящото изследване:

1. *Средновековен период*, който включва времето на съществуване на Първото и Второто българско царство, както и византийското владичество (VII – XIV в.);

2. *Османски период*, който включва вековете на османското владичество (XIV – XIX в.);

3. *Новобългарски период*, който обхваща времето от установяването на Временното руско управление до Деветосептемврийския преврат и утвърждаването на социалистическия строй (1879 – 1944);

4. *Социалистически период* (1944 – 1989);

5. *Съвременен период* (1989 – до днес).

Съображенията за установяването на тази периодизация се основават на следното:

Първо, средновековният период е относително дълъг и включва в себе си почти 8 века, защото изследванията на учените, занимаващи се с историята на българската държава и право, констатирали, че не са налице съществени различия между съществуващия правопорядък в Първата и във Втората българска държава. Доказателство за това е изводът на Михаил Андреев и Фани Милкова, които твърдят, че „преведените по време на Първата българска държава законодателни и нормативни актове са се прилагали като писано право и по време на Втората българска държава“ (Андреев, Милкова/Andreev, Milkova 1993: 25).

Второ, османският период се отделя от средновековния, защото бележи коренно различно развитие на правото. Налагането на ислямската култура и на теократичната монархия неминуемо променя правосъзнанието на българина, като повлиява и обичайноправните традиции, и терминологията.

Трето, наименованието *новобългарски период* формулираме като перифраза на Димитър-Токушево разбирание за формирането на новобългарското наказателно право, което свързва възникването му с Руско-турската освободителна война и Временното руско управление: „В този кратък исторически период (от около 3 години) следва да се търси началото на новобългарското наказателно право, защото то се свързва със създаващата се национална държавност и отразява промените в икономическите, политическите и социалните отношения“ (Токушев/Tokushev 2019: 18). В този момент се кове терминологията, която ще остане в българското право и до днес.

Четвърто, обособяваме самостоятелен социалистически период, тъй като правото придобива идеологически оттенък през времето на социалистическия строй и този оттенък неминуемо повлиява терминологията.

Пето, проследяваме развитието на наказателноправната терминология от демократичните промени до днес в рамките на съвременния период, защото термините са повлияни не само от демократичните традиции, но и от правото на Европейския съюз.

През **средновековния период** са налице малък обем от нормативни актове, които са разработвали материя, свързана с наказателното и с наказателнопроцесуалното право. Според Димитър Токушев „във всички достигнали до наши дни юридически паметници (Крумовото законодателство, Закона за съдене на людете, Земеделския закон и Синтагмата на Матей Влостар) се съдържат сведения за наказателното право в Средновековна България“ (Токушев/Tokushev 2009: 171). Към изброените източници ще добавим Византийската еклога и Отговорите на папа Николай по допитванията на българите. Според Марияна Цибранска-Костова „цялостният текст на Закона за съдене на людете в Кратката му редакция задава безпрецедентен по своята оригиналност и неповторимост в други славянски текстове образец за комбиниране на светското и църковното законодателство“ (Цибранска-Костова/Tsibranska-Kostova 2015: 225). Авторката разглежда влиянието на Стария завет не само върху Закона за съдене на людете, но и по отношение

на Еклогата и Земеделския закон, което твърдо аргументира позицията, че каноничното право е оказало съществено влияние върху формирането на ранната наказателноправна терминология в българския език.

Таблица 1. Термини в сферата на наказателното право, установени през средновековния период

Източник	Наказателно право	Наказателен процес	Криминалистика	Пенитенциарно право
1. Крумови закони	набедяване кражба лъжесвидетелстване клевета просия подкуп убийство конфискация	съдия		
2. Земеделски закон	набедяване блудство незаконна сеч палеж клевета мародерство присвояване безстопанственост кражба убийство самоуправство	процес свидетел тъжба	свидетел	
3. Закон за съдене на людете	лъжесвидетелство клевета блудство конфискация изнасилване палеж грабеж безстопанственост	съдия свидетел следовател	свидетел	наказание

	обезщетение мародерство незаконна сеч			
4. Визан- тийска ек- лога	прелюбодя- ние блудство криминален аборт хомосексу- ално прес- тъпление вина смъртно на- казание самоуправ- ство телесна пов- реда убийство кражба присвояване мародерство укривател- ство изнасилване конфискация палеж предумишле- но убийство клевета диверсия	доказател- ства свидетел- ски показа- ния съдия клетва	доказател- ства свидетел- ски показа- ния	наказание смъртно на- казание
5. Синтагма на Матей Властар	конфискация убийство вина непредпазли- вост умисъл криминален аборт изнасилване кражба грабеж присвояване палеж	показания свидетел съд съдебен процес съдия доказател- ство	оръжие показания доказателс- тво	затвор наказание

	мародерство блудство лъжесвидетелстване съучастие помагачество отвличане			
6. Отговори на папа Николай по допитванията на българите	лъжесвидетелство кражба клевета прелюбодеяние убийство бягство от сражение	углавни престъпления съдия	оръжие	пазач стража наказание

По-голямата част от горесцитираните термини в сферата на наказателното право (от особената част) обобщават духа на разпоредбите, в които са обективирани правни норми, въвеждащи хипотеза на престъпление и наказателна санкция, но без да употребяват самия термин. Този модел съществува и в съвременното наказателно право – правната доктрина предлага термин, с който се означава престъплението, а терминът не е част от закона:

Самоуправство

Чл. 323. (изм., ДВ, бр. 28 от 1982 г., в сила от 01.07.1982 г.) (1) (изм., ДВ, бр. 10 от 1993 г., изм., ДВ, бр. 62 от 1997 г.) Който самоволно, не по установения от закона ред, осъществи едно оспорвано от друго свое или чуждо действително или предполагаемо право, се наказва в немаловажни случаи с лишаване от свобода до пет години и глоба до хиляда лева.

Наказателен кодекс, обн. ДВ, бр. 26 от 02.04.1968 г.

Самоуправство

80. Ако някой, който се съди с друго, самоволно изсече лозите му или пък някое друго дърво, да му се отреже ръката.

Земеделски закон, X в.

Самоуправство

5. Ако някой има спор с някого и без да каже на властите, но произволно, или чрез собствената си власт, или със сила сложи ръце и заграби нещо, тогава, ако искът му е правилен, той ще загуби своето нещо и ще му го даде.

Византийска еклога, Дял XVII: Наказания за престъпления

От приведените примери е видно, че става въпрос за еднотипно деяние – когато деецът, въпреки съществуващ имуществен спор, го разреши не-

правомерно сам и в своя полза. В нито един от посочените законодателни актове, включително и в действащия Наказателен кодекс, никъде престъплението не е означено с термин – терминът *самоуправство* е доктринерен. Важното за термините, обособени в таблицата, е, че те означават понятия за престъпления, които законодателят през Средновековието е санкционирал. Те съществуват и понастоящем – формата на термина се е променила, но правната традиция оставя понятието непроменено.

Втория период във формирането на наказателноправната терминология определихме като **османски** – времето от XIV до XIX в., през което българските земи са в пределите на Османската империя. Влияние във формирането на правната терминология оказват източниците на мюсюлманското религиозно право (Коран, Сунна, Иджма, кияс и фетви), източниците на мюсюлманското светско право – кануни и кануннамета (закопи и кодекси), капитулационното право, уреждащо външнотърговските отношения, каноническото право на немюсюлманските общности, както и обичайното право на българското население.² В съвременната българска правна терминология елементите, възприети от старата османска правна система, не дават особено отражение, тъй като те винаги остават чужди на българското светско и религиозно правосъзнание.

Внимание заслужава българското обичайно право, за което Михаил Андреев и Фани Милкова твърдят, че „се е прилагало в рамките на онези решения и присъди, които са били проява на задължителната компетентност на общинското, еснафското и църковното правораздаване“ (Андреев, Милкова/Andreev, Milkova 1993: 350), като тези институции са съществували с разрешението на Османската империя. Двамата автори посочват редица понятия от наказателното, наказателнопроцесуалното, пенитенциарното право и криминалистиката, които днес назоваваме с термини: *вина, умисъл, невменяемост, опит, глоба, наказание, затвор, кражба, квалифицирана кражба, обида, клевета, съдебна компетентност, съд, доказателства, писмени доказателства, самопризнание, съдебно решение* и др.

В този период са важни промените в османската правна система след Танзимата и термините, които в диахронен аспект свързваме с тях. Промените по време на Танзимата „са началото на процеса на секуларизация, първият опит за въвеждане на елементи от светското право в османската правна система, като се възприемат западноевропейски модели“ (Григорьева/Grigor'eva 2009: 235). За означаване на видове съдилища според Вътрешния устав на Върховния съвет на правосъдието на Османската империя (обн. 28.01.1869 г.) се използват термините *каазалийски първоначални съдилища, санджакски апелативни съдилища, вилаетски апелативни съдилища, Върховно апелативно съдилище*. Турският наказателен закон от 1858 г. предлага други понятия на наказателното право, назовани със следните термини – български преводни еквиваленти, които извличаме от анализа на Нели Радева (Радева/Radeva 2021: 84–91):

1. Термини, означаващи наказания – *лишаване от живот; доживотен или временен каторжен труд; доживотно или временно заточение в отдалечените краища на империята; затваряне в крепост; публично излагане (опозоряване); лишаване от чинове, степени, длъжности и граждански права; запиране; глоба.*

2. Термини, означаващи групи престъпления – *престъпления, извършени срещу живота и индивидуалната сигурност; престъпления срещу честта и достойнството; престъпления срещу имуществото на гражданите; престъпления, които причиняват обща повреда; престъпления против държавата и др.*

3. Термини, означаващи престъпления – *убийство; предумишлено убийство; насилствено прелюбодейство; кражба; обезчестяване; подкуп; клевета; подбуждане към бунт; хазарт; измама; фалшифициране и др.*

Турският наказателен закон продължава да се прилага на територията на възобновената българска държава 16 години след Освобождението.

Третия период нарекохме **новобългарски**. Той обхваща времето от установяването на Временното руско управление до Деветосептемврийския преврат и утвърждаването на социалистическия строй (1879 – 1944). Създадена е канцелария, която „се ръководи от висш граждански чиновник, подчинен на главнокомандващия руската армия в България“ (Токушев/Tokushev 2008: 29), който е имал многобройни правомощия и задължения, сред които е и „създаването на национална съдебна система“ (Токушев/Tokushev 2008: 29). Първоначалните източници на наказателното право през този период са вече разгледаният Турски наказателен закон, оцелялото през вековете българско обичайно право, както и Прокламацията на главнокомандващия руските войски от 1 юни 1877 г. и Журналното постановление на Съвета на императорския комисар от 2 август 1878 г. (Токушев/Tokushev 2019: 38). От Прокламацията могат да се извлекат следните термини, назоваващи понятия за престъпления: *бунт, заговор и неподчинение против главнокомандващия руската армия; шпионство; унищожаване или повреждане на водни обекти; палеж, убийство, изнасилване, грабеж, кражба, наводнение и др.*

Първият български **Наказателен закон от 1894 г.** (утвърден с Указ от 02.02.1896 г.) недвусмислено въвежда множество термини:

1. Термини, означаващи понятия от пенитенциарното право – **наказания:** *смъртно наказание, строг тъмничен затвор, тъмничен затвор, запиране (арест), глоба, лишаване от права, конфискация на определени предмети; други термини* – *затворнически книги; обнародване присъдата.*

2. Термини, означаващи понятия от общата част на наказателното право – *престъпление, нарушение, деяние, затворник, умишлено деяние, вина, неизбежна отбрана, опитване, съучастие, подбудител, извършител, съвкупност, повторение, углавно преследване, давност на престъплението, реабилитация и др.*

3. Термини, означаващи понятия от особената част на наказателното право – *измяна, предателство, насилствени действия и оскърбления против държавния глава и членове на семейството му, престъпления против изборителното право, престъпления против властта, съзаклятие, грабеж, палеж, подкуп, нарушено владение, метеж, укриване, престъпления по носене военна тежоба и против държавната въоръжена сила, измама, престъпление против обществения ред, подправяне на парични знаци, свидетелстване и лъжовна клетва, набедаване, богохулство, оскверняване на гроб, многобрачие, разврат, блудство, прелюбодееане, клевета, обида, убийство, самоубийство, телесна повреда, двубой, злепоставяне, заканване, откриване на чужда тайна, кражба, грабеж, обсебване, изнудване, присвояване, банкрутство и много други.*

4. Термини, означаващи понятия от наказателнопроцесуалното право – *прокурор, окръжен прокурор, осъден, молба, молител, съд, потърпевши, мирови съдия, присъда, апелативен съд и др.*

Вижда се, че първият български Наказателен закон трайно оформя терминологията на наказателноправните науки. Много от термините са запазили своето значение и употреба си в съвременната правна уредба. Наказателнопроцесуалната терминология прави своите първи наченки с приетите от Съвета на руския императорски комисар **Временни правила за устройство на съдебната част в България (1878)**, като добива пълнота чрез **Закона за углавното съдопроизводство (1897)**. Ето и някои термини от него: *съдебно преследване, обвиняем, осъден, подсъдим, подсъдност, препирни за подсъдност, съдебен окръг, предварително следствие, дознание, полиция, следовател, прокурор, съдебно производство, надзор върху следствените действия, законен повод, жалба, призовка, отвод на съдиите, съдебно заседание, присъда, съдебни заседатели, оправдателна присъда, обтъжване на присъда, въззивна жалба, протест, частна жалба, съдебни разноски и др.* Част от терминологията на криминалистиката са термините *оглед, свидетелстване, поемни лица, претърсване, изземване, веществен доказателства, разпит.*

Видно е, че през този период в действителност се поставят основите на съвременното българско право, което се стреми към висотите на модерното европейско законодателство. Неминуемо се обособява терминологията на наказателноправните науки, която се обогатява допълнително от съдебната практика и от доктрината. Наказателният закон от 1894 г. е изменян няколко пъти и е в сила до 1951 г. В началото на 50-те години е отменен и Законът за углавното съдопроизводство. Поставят се основите на социалистическото строителство, което бележи и някои идеологически промени в законодателството, но по своето същество формираната наказателноправна терминология се запазва.

Социалистическият период, който обособихме във времето между 1944 и 1989 г., се характеризира със срастването между Българската комунистическа партия и държавата, прогласено на конституционно равнище, засилените идеологически езикови употреби, които повлияват и законодателството, както и ярката пропаганда: „С пълното съзнание, че е верен и пълен изразител на народната воля, Отечественият фронт поема в тия съдбоносни часове и тежки условия управлението на страната, за да я спаси от гибел“³. С течение на времето властта се стреми към преход от социализъм към комунизъм, който според Лъчезар Дачев „възниква като продължение на социализма, но постепенно се превръща в негово отрицание“ (Дачев/Dachev 2007: 173).

Всички тези процеси оказват влияние на юридическата терминология, в частност на наказателноправната. По същество не се променя външната форма на термините, а в резултат от появата на конотация се обособяват нови значения. Новите конституционни устои водят след себе си приемането на нови закони. Приемат се нов **Наказателен кодекс (1951)**⁴, както и нов **Наказателнопроцесуален кодекс (1952)**⁵. Въвеждат се промени в правомощията на органите, както и в устройството на съдилищата. Съществуващите и в действащия Наказателен кодекс (1968) термини, означаващи престъпления против републиката, в Наказателния кодекс от 1951 г. получават ново значение, отразяващо влиянието на идеологически фактори върху наказателноправната система:

Измяна

70. Който в страната или в чужбина образува или ръководи организация или група, която си поставя за цел да събори, подрови или отслаби народнодемократическата власт в Народната република чрез преврат, бунт, метеж, терористически действия или общоопасни престъпления, се наказва с лишаване от свобода за срок 20 години или със смърт.

Наказателен кодекс (1951)

Предателство

77. Който, изпълнявайки държавна служба или поръчение пред чуждо правителство, умишлено ги води във вреда на Народната република, се наказва със смърт.

Наказателен кодекс (1951)

В значенията на термините, означаващи понятията за измяна и предателство, ясно се долавя привнесеният идеологическият оттенък. Той е още по-засилен в някои специални наказателни нормативни актове, които стигат дори до крайни форми на защита на държавността – например **Наредба закон за съдене от Народния съд на фашистките престъпници от 30 септември 1944 г.**⁶, където чл. 10 напълно подкрепя горесцитираното твърдение: „След приключване съдебното дирене, изслушване на обвинението, за-

щитата и последната дума на подсъдимия съдът постановява **мотивирана присъда, неподлежаща на обжалване и одобрение**. Присъдите се изпълняват **неотложно** от прокурорите при областните съдилища“.

Термините *съдебно дирене, изслушване на обвинението, защита и последна дума на подсъдимия* носят точно определени наказателнопроцесуални значения, които целят изцяло да защитят правата и законните интереси на подсъдимия. Тук те са употребени като формалност, лишена от процесуална ценностна ориентация. Сходен е случаят с термина *присъда*: необжалваемостта настъпва след триинстанционен съдебен контрол, но контекстът на употреба на термина *присъда* противоречи на неговото тяснонаучно значение. Самото заглавие на нормативния акт съдържа словосъчетанието *фашистки престъпници* – създава се представа за предизвестеност на съдебния процес, и то с една нетерминологична езикова употреба. Нарушена е възможността, уредена в чл. 18 от Закона за углавното съдопроизводство (1897), да се поднови делото, ако се открият доказателства, че осъденият е невинен.

Въпреки идеологическо-пропагандния оттенък на времето терминологията през този период търпи развитие. Приети са множество качествени нормативни актове, които се използват и до днес (например Наказателният кодекс от 1968 г.). Върховният съд на Народна република България обогатява тълкувателната практика и приема за установени теоретични постановки, които са валидни в правото и сега. Впечатлява точността и коректността на юридическата мисъл в тълкувателните постановления на Пленума на Върховния съд, някои от които, макар и постановени по отменени нормативни актове, се използват и към настоящия момент от практикуващите юристи и от магистратите. Създава се солидна доктринерна основа в Юридическия факултет на Софийския университет, както и в образованието по право.

Последният период, който определихме като **съвременен**, започва с демократичните промени в българската държава от началото на 90-те години на ХХ в. Той се свързва с динамичното развитие на някои отрасли като например търговското право и правото на Европейския съюз в България след 2007 г. За наказателното право е важно изменението на действащия Наказателен кодекс, както и приемането на нов Наказателнопроцесуален кодекс. Някои от термините, използвани в тях, остават в историята. Тук може да се посочи наказателнопроцесуалният и криминалистичен термин *дознание*, който е заменен с термина *разследване*. Друг пример е терминът *смъртно наказание*, който означава вид наказание, което е отменено от съвременното законодателство – заменя се с друго, по-хуманно наказание, което се означава с термина *доживотен затвор без замяна*.⁷ Законодателството постепенно се почиства от идеологеми, някои термини се заменят с други. Духът на законите се запазва. Утвърждават се преводни еквиваленти на тер-

мини от международното наказателно право и наказателното право на Европейския съюз. Предлагаме кратка класификация на тези термини, изградена въз основа на трудовете на Пламен Панайотов (Панайотов/Panayotov 2012) и Борис Велчев (Велчев/Velchev 2015):

Таблица 2. Термини в сферата на наказателното право, установени през съвременния период

Международно наказателно право (МНП)	1. Термини от общата част на МНП	престъпление обект на престъплението субект на престъплението състав на престъплението изпълнително деяние резултат на престъплението и др.
	2. Термини от особената част на МНП	военни престъпления подлагане на изтезания сексуално робство престъпен апартейд геноцид използване на човешки щитове робство контрабанда
Наказателно право на Европейския съюз	1. Термини във връзка с метатермина <i>тероризъм</i>	вземане на заложници от- вличане на самолети
	2. Термини във връзка с метатермина <i>трафик</i>	трафик на хора сексуална експлоатация на жени и деца детска порнография
	3. Термини във връзка с метатерминологичното словосъчетание <i>изпиране на пари</i>	облага собственост средства
	4. Термини във връзка с метатермина <i>корупция</i>	пари в брой парични знаци фалшифициране на пари пускане на фалшиви парични знаци в обращение
	5. Термини във връзка с метатерминологичното словосъчетание <i>компютърна престъпност</i>	компютърна престъпност лични данни автоматизирана обработка атаки срещу информационни системи

Наказателноправната терминология в съвременността тепърва ще се развива. Реформирането на правото под влиянието на европейското законодателство ще внася нови термини, които трябва да бъдат реципирани от българската нормативна база. Тълкувателната практика на Върховния касационен съд надгражда постиженията на Пленума на Върховния съд. Въпрос на време е терминологията в някои от отраслите да се прецизира с оглед на съвременните езикови и юридически тенденции.

Направеният кратък исторически преглед на наказателноправната терминология в българския език показва, че тя води началото си от времето на Първата българска държава. Някои от правните институти, означавани с термини, остават непроменени във времето, тъй като почиват на хилядолетния човешки опит. Други изчезват или се преосмислят, като същевременно с този процес динамиката на обществените отношения води до възникването на нови термини. Терминологията на наказателноправните науки е благодатна и разнообразна сфера за изследване, която със сигурност ще вълнува изследователите занапред.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Основата на изследването се извлича от дисертационния труд на автора на тема „Системни отношения и терминология (въз основа на юридическата терминология) в наказателноправните науки“.

² По-подробно вж. Токушев/Tokushev 2009: 217–227.

³ Прокламация на правителството на Отечествения фронт към българския народ от 9 септември 1944 г. Печата се по: Гюзелев/Gyuzelev 1981: 360.

⁴ Обн. ДВ, бр. 13 от 13 февруари 1951 г.

⁵ Обн. ДВ, бр. 11 от 5 февруари 1952 г.

⁶ Наредба закон за съдене от Народния съд на фашистките престъпници от 30 септември 1944 г. Печата се по: Гюзелев/Gyuzelev 1981: 376.

⁷ Законът за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, обн. ДВ, бр. 153 от 23.XII.1998 г., въвежда следната редакция:

§ 1. В чл. 36 се създава ал. 3:

„(3) В Република България няма смъртно наказание.“

§ 2. В чл. 37, ал. 2 думите „смъртно наказание, което се изпълнява чрез разстрелване“ се заменят с „доживотен затвор без замяна“.

ИЗТОЧНИЦИ

Византийска еклога (VIII в.)

Временни правила за устройство на съдебната част в България (1878)

Вътрешен устав на Върховния съвет на правосъдието на Османската империя (1869)

Закон за съдене на людетe (IX в.)

Закона за углавното съдопроизводство (1897)

Земеделски закон (X в.)
Крумови закони (IX в.)
Наказателен закон (1894)
Наказателен кодекс (1951)
Наказателен кодекс (1968)
Наказателнопроцесуален кодекс (1952)
Наказателнопроцесуален кодекс (2007)
Наредба закон за съдене от Народния съд на фашистките престъпници
от 30 септември 1944 г.
Отговори на папа Николай по допитванията на българите (IX в.)
Синтагма на Матей Властар

SOURCES

Krumovi zakoni (IX v.)
Nakazatelen kodeks (1951)
Nakazatelen kodeks (1968)
Nakazatelen zakon (1894)
Nakazatelnoprotsesualen kodeks (1952)
Nakazatelnoprotsesualen kodeks (2007)
Naredba zakon za sadene ot Narodniya sad na fashistkite prestapnitsi
ot 30 septemvri 1944 g.
Otgovori na papa Nikolay po dopitvaniyata na balgarite (IX v.)
Vizantiyska ekloga (VIII v.)
Vremenni pravila za ustroystvo na sadebnata chast v Bulgaria (1878)
Vremenni pravila za ustroystvo na sadebnata chast v Bulgaria (1878)
Zakon za sadene na lyudete (IX v.)
Zakona za uglavnoto sadoproizvodstvo (1897)
Zemedelski zakon (X v.)

ЛИТЕРАТУРА

Андреев, Милкова 1993: *Андреев, М., Ф. Милкова*. История на българската феодална държава и право. София, Софи-Р.
Велчев 2015: *Велчев, Б.* Международно наказателно право. София, Сиела.
Григорьева 2009: *Григорьева, Т. В.* Правовая система Османской империи в отечественной историографии и правоведении второй половины XX века. Казан, Ученые записки Казанского государственного университета, т. 151, кн. 2, ч. 1.
Гюзелев 1981: *Гюзелев, В.* Българската държавност в актове и документи. София, Наука и изкуство.
Дачев 2007: *Дачев, Л.* История на политическите и правни учения. От буржоазните революции до XX век. Русе, Свида.

- Панайотов 2012: *Панайотов, Пл.* Наказателното право на Европейския съюз и българското право. София, Сиби.
- Радева 2021: *Радева, Н.* Турският наказателен закон – опит за модерно законодателство. – *De Jure*, № 1, с. 84–91.
- Токушев 2008: *Токушев, Д.* Създаване на новобългарската държава и право. София, Сиби.
- Токушев 2009: *Токушев, Д.* История на българската средновековна държава и право. София, Сиби.
- Токушев 2019: *Токушев, Д.* Създаване на новобългарското наказателно право (1877–1896). София, Сиби.
- Цибранска-Костова 2015: *Цибранска-Костова, М.* Старият завет като юридически източник. Наблюдение върху славянската ръкописна традиция. София, Издателство „Валентин Траянов“.
- Цибранска-Костова 2021: *Цибранска-Костова, М.* Прохирон/Закон градски. Юридическото наследство на православно славянство. София, Издателство „Валентин Траянов“.

REFERENCES

- Andreev, Milkova 1993: *Andreev, M., F. Milkova.* Istoriya na balgarskata feodalna darzhava i pravo. Sofia, Sofi-R.
- Grigor'eva 2009: *Grigor'eva, T. V.* Pravovaia sistema Osmanskoi imperii v otechestvennoi istoriografii i pravovedenii vtoroi poloviny XX veka. Kazan, Uchenye zapiski Kazanskogo gosudarstvennogo universiteta, t. 151, kn. 2, ch. 1.
- Gyuzelev 1981: *Gyuzelev, V.* Balgarskata darzhavnost v aktove i dokumenti. Sofia, Nauka i izkustvo.
- Dachev 2007: *Dachev, L.* Istoriya na politicheskite i pravni ucheniya. Ot burzhoaznite revolyutsii do XX vek. Ruse, Svida.
- Panayotov 2012: *Panayotov, Pl.* Nakazatelnoto pravo na Evropeyskiya sayuz i balgarskoto pravo. Sofia, Sibi.
- Radeva 2021: *Radeva, N.* Turskiyat nakazatelen zakon – opit za moderno zakonodatelstvo. – *De Jure*, N 1, s. 84–91.
- Tokushev 2008: *Tokushev, D.* Sazdavane na novobalgarskata darzhava i pravo. Sofia, Sibi.
- Tokushev 2009: *Tokushev, D.* Istoriya na balgarskata srednovekovna darzhava i pravo. Sofia, Sibi.
- Tokushev 2019: *Tokushev, D.* Sazdavane na novobalgarskoto nakazatelno pravo (1877–1896). Sofia, Sibi.
- Tsibranska-Kostova 2015: *Tsibranska-Kostova, M.* Stariyat zavet kato yuridicheski iztochnik. Nablyudenie varhu slavyanskata rakopisna traditsiya. Sofia, Izdatelstvo „Valentin Trayanov“.
- Tsibranska-Kostova 2021: *Tsibranska-Kostova, M.* Prohiron/Zakon gradski. Yuridicheskoto nasledstvo na pravoslavnoto slavyanstvo. Sofia, Izdatelstvo „Valentin Trayanov“.

Velchev 2015: *Velchev, B. Mezhdunarodno nakazatelno pravo. Sofia, Siela.*

✉ *Ас. д-р Деян Драганов*

Секция за българска лексикология и лексикография
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“
при Българската академия на науките
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113, София, България

✉ *Assist. Prof. Dr. Deyan Draganov*

Department of Bulgarian Lexicology and Lexicography
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria